మానవుడు

'అంతవరకూ మీరు ఒంటరిగా ఉండగలరా?' అంది సువర్ణ.

'ఎంతవరకు?' అన్నాడు సహజంగానే సుందరం.

'మేము వెళితే తిరిగి వచ్చేసరికి బాగా రాత్రి అయిపోతుంది కాబోలు' అంది కొంచెం కష్టపడుతూ సువర్ణ. సుందరం జబాబుచెప్పేలోపున ఆమె మళ్ళీ అందుకుని, చెల్లెలుతో 'పద్మా' నేను రాలేను, మీరంతా వెళ్ళకూడదూ?' అంది.

మొగంలో ఆశాభంగం తొణికిసలాడగా, పద్మ 'అయితే నేనూ వెళ్లను — ఎప్పుడూ ఏంసినీమా మొగం చూడ లేదా ఏమిటి? ఏమో నలుగురంకలసి సరదాగాతిరిగివద్దామని, అంటూ ఛరుస్రిన వెళ్లిపోయింది.

కృతకస్మితాన్ని సహజంగా ప్రదర్శించాలనే ప్రయత్నంతో 'అదేమిటి సువర్ణా, నావంట్లో కాస్త ఇదిగా ఉన్నంతలో, వాళ్లందరి ఉత్సాహం భంగంచెయ్యటంబాగుంటుందా' అన్నాడు సుందరం.

1947... ఏప్రిలునెల భారతిలో మొదట ప్రకటితమైన కథ.

'నేను వెళ్లిపోతే మీకు ఒంటరిగా ఊసుపోతుందా' అంది, నిజంగా భాధపడుతూ సువర్ణ.

'బస్, ఈమాత్రానికేనా, ఇప్పుడు మాత్రవేసుకున్నానా, రాత్రి తొమ్మిది గంటలలోపున మళ్లీ ఏమీ అక్కరలేదు— ఈలోపున నారాయణశాస్త్రిగారు (వైద్యుడు, వస్తారుకదా—అందాకా నేనిలా ఇవేవో పుస్తకాలు తిరగేస్తూ ఉంటాను .'

'అదుగో, అందుకే నేను వెళ్లనంటున్నాను.   మీరు మళ్లీ అనవసరంగా మెదడుకి అలసట—'

'పోనీ అయితే, అందాకా పేషెన్సు ఆడుకుంటూ ఉంటాను. అప్పుడు నీకంతా జ్వరంగాఉండగానే టెన్నీసుమేచికి వెళ్లిపోలేదూ' అని సుందరం ఆమె సమాధానాన్ని వినిపించుకోకుండానే 'పద్మా, పద్మా' అని పిలిచేడు.

అంతవరకూ పద్మమొగాన్ని క్రమ్ముకొనిఉన్న నిరుత్సాహనీరదములు విరళములయేయి.

'మీ అక్కయ్యకూడా బయలుదేరుతుంది పద్మా'

బలవంతంగా సువర్ణ చెయ్యిపట్టుకొని 'పోనీ,మాకోసం కాకపోతే మానిపోమెను, బావ యింతలా చెప్తున్నారనేనా బయలుదేరుదూ? అంటూ నడిపించసాగింది పద్మ.

గది గుమ్మందగ్గిర వెనక్కు తిరిగి, 'మీరు పుస్తకాలు చదవనంటేనే నేను వెళ్తా' నంది సువర్ణ.

'అలాగేలే' అన్నాడు సుందరం.

'అబ్బ, ఏమిజాగ్రత్త అమ్మా, కందిపోతారు కాబోలు పుస్తకం చదివిన మాత్రంలో బావగారు' అంటూ అక్కయ్యను తీసుకొని వెళ్లిపోయింది పద్మ.

ఒక అయిదు నిమిషాలలో కారు సరభసంగా తనకు సహజమయిన మధురమూ, కఠోరమూ అయిన ధ్వనితో బయలుదేరింది. చప్పుడు ఆగిపోయినతర్వాత ఒక అయిదు నిముషాలు వెల్లకిలా పడుక్కున్నాడు సుందరం. సముద్రంలో తరంగాలు లేకుండా చెయ్యడం ఎంతకష్టమో, మానవుడిమనస్సముద్రంలో భావనాతరంగాలు ఏర్పడకుండా చెయ్యడమూ అంత కష్టమే.

ఏపనీలేకుండా పడుకొని మనస్సును అరికట్టడం సాధ్యం కాదని, లేచి కూర్చొని, సువర్ణదగ్గిర ఒప్పుకున్నట్లుగా, పేక దస్తాతీసేడు పేషెన్సు ఆడుకుందికి. పేషెన్సు ఆటైనా ప్రేక్షకను సోత్సాహంగా సంవీక్షించే మనిషిఉంటేనే కాలక్షేపంగా తోస్తుంది.

సుందరానికి తనఅశక్తి బాగా తెలుసును. పేకముక్కలు టేబిలుమీదికి విసిరి, కళ్లు గట్టిగా మూసుకున్నాడు. కళ్లను

ఏమీ చూడకుండా నిబంధించినట్లుగానే మనస్సును కూడా నిబంధించవలెనని, ఫలితం లేకపోయింది. తానేమో ఎవరికీ అక్కరలేనివాడుగానూ, ఎందుకూపనికిరానివాడుగనూ ఇంకా ఏమేమో అల్లుకొనిపోతున్నది మనస్సు; దానిని నిబంధించే సంకెళ్లూ అదుపులోఉంచే కళ్లెమూ కానరాలేదు అతనికి.

ఇంతకంటే తలనొప్పి ఎక్కువయినా సరే ఏమయినా సరే మంచిదని తాను సువర్ణకు పుస్తకం చదవనని హామీ ఇచ్చినమాట జ్ఞాపకం ఉండికూడా పుస్తకం తీసేదు గత్యంతరం లేక.

ఎథిల్ మేనిన్ నవల 'పిల్‌గ్రిమ్సు' (యాత్రికులు) వచ్చింది చేతికి. అదివరకెన్నోమార్లు చదివినదే కావడంవల్ల మధ్యను మొదలు పెట్టేడు. రెండు మూడు కాగితాలు చాలాత్వరగా తిరిగేయి. అక్కడితో ఆపస్కరణం అయిపోయింది. మళ్లీ మనస్సు తనస్వంతమార్గంలో సంచరించ సాగింది. అతనిప్రయత్నం అక్కరలేకుండానే పుస్తకం మూసుకొని పోయింది.

సుమారు ఆరుగంటల ప్రాంతంలో వైద్యుడు, నారాయణ శాస్త్రిగారు వచ్చేరని నౌఖరు కూర్మయ్య చెప్పేడు. ఆ సందర్భంలో ఆయనను చూడలేకపోవడానికి కారణం పుస్తకపఠనంలోని తన్మయత్వంకాక, అతని మానసికోద్వేగమే కారణమని చెప్పవచ్చును.

కారులో వెళ్ళినవాళ్లు తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మి దిన్నర అయింది. అదయినా సువర్ణ బలవంతం వల్లనే. అసలు బయలుదేరినది లగాయితు ఆమె ఎవ్వరితోనూ సరిగా మాట లాడలేదు. పైగా సినీమా మొదలయిన దగ్గరనుండి 'నాకు చికాకుగా ఉంది; మీరంతా ఉండండి నేను వెళ్లిపోతా' నన డం మొదలుపెట్టింది.

ఆమెను మరిపించాలని పద్మా, ఆమెభర్త వసంతం చాలాచాలా యత్నించేరు. వారియత్నము అధికమవుతున్న కొద్దీ ఆమెతొందర ఎక్కువకాసాగింది. చిట్టచివరకు ఇంటర్వెల్ కాగానే అందరూ లేచిపోయేరు.

ఇంటిని సమీపిస్తున్న కొద్దీ ఆమెలో ఒకింత ఉత్సా హం కలిగినట్లయింది. అది కేవలం తలనొప్పితగ్గటంవల్లనోత్వర త్వరగా ఇంటినిసమీపించటంవల్లనో విడమర్చటం చాలాకష్టం.

పద్మకు ఏవిషయాన్ని దాచిపెట్టుకోవడం చేతకాదు. 'ఇంటికి వచ్చేసరికల్లా, అక్కయ్యకు సగం తలనొప్పి తగ్గి పోయింది. ఇక బావగారి ముఖారవింద సందర్శనంతో ఆ ఉన్నది కాస్తా మాయమవుతుంది కాబోలు' అంది.

చెల్లెలేమంటున్నదో సరిగా వినిపించుకోకుండానే, సువర్ణ మేడమెట్లెక్కి పోయింది. గది తలుపులోపున గడియ వేసి ఉండడం ఆమెకు ఉల్లాసాన్నే కలిగించింది.

మృదువుగా తలుపుతట్టుతూ, సన్నని తీయని నవ్వుతో ఆఁ, దొరికిపోయేరు లెండి దొంగతనంలో —తొందరగాతలుపు తీస్తే వాగ్దాన భంగంచేసి పుస్తకం చదువు తున్నందుకు శిక్ష తగ్గుతుంది' అంది.

లోపల సుందరాన్నికైతే తక్షణం తలుపు తీయాలనే అనిపించింది కాని, అతనికళ్లు - అవి, తుడుస్తున్నకొద్దీ మరీ దుర్బలంగా నీళ్లు కారుస్తున్నాయి. ఎట్టకేలకుసర్దుకొని, మూసి ఉన్న రెండు పుస్తకాలనూ విప్పి మంచంమీాద పడేసి తలుపు తీసేడు.

ఎన్నో సంవత్సరాల వియోగానంతరం కలుసు కున్నట్లుగా రెండుచేతులతోనూ ఆమెఅతన్ని తనకుఅతిసమీాపంగా పట్టుకొని, మంచంవద్దకు తీసుకొని వెళ్లి పడుకోబెట్టి, లాలనగా 'నేనందుకే వెళ్లనన్నాను. చూడండి. మీాఒళ్లు ఎంతవేడిగా ఉందో; సుమారు నూరైనా ఉంటుంది; నారాయణశాస్త్రిగారేమన్నారు?'

'ఏమనడానికీ యేముందీ, నావంట్లో యేమీాలేందే ముందెందుకు మేడమీాదికి రానక్కరలేదని కబురుచేసేను.'

'మీాకింత కోపంవస్తుందని తెలిస్తే నేనువెళ్లి ఉండేదాన్నా?' అని అతని పిలుపును వినిపించుకోకుండానే వరండా

లోకి వెళ్లి 'కూర్మయ్యా, కూర్మయ్యా, వేగంవెళ్లి నారాయణ శాస్త్రిగారిని పిల్చుకోనిరా' అని మళ్ళీ గదిలోనికి వచ్చింది.

'పోనీ, మీకిష్టంలేకపోతే మందు వద్దులెండి గాని, ఇదుగో చూసేరా, మీకొక మంచిచిత్రం తెచ్చేను' అంది తాను తెచ్చినపూలను టేబిల్‌మీద పూలకుండులో సర్దుతూ. అతడు మళ్లీ సర్దుకొని, 'ఉఁహుఁ, అలాకాదు. ఇలారా' అన్నాడు సాభిప్రాయంగా.

ఆమె సస్మితంగా, సపుష్పంగా దగ్గరకువచ్చి, 'మీరు అల్లరిచెయ్యకుండా మందు తీసుకుంటేనే' అంది, అత డామె తల్లో పూలుతురుముతూ, 'అబ్బ! నాకేంవంట్లో చికాకులేందే మందెందుకుచెప్పు?' అన్నాడు కొంతవరకుఇష్టాన్నిసూచిస్తూ. 'లేకపోవడ మేమిటి, మీరు మునపటిలాగా ఉండగలుగుతున్నారా? ఏదో మనకు తెలియని చికాకు ఉండే ఉంటుంది.'—

'ఏమయినా, నాకు మందులమీద నమ్మకంలేదుకదూ.'

'పోనీ, నాతృప్తికోసం—'

'అలాగేలే' అంటూ అతడు ఎప్పటి నిరుత్సాహంతో నడుము వాల్చేడు.

ఆమె, ఏదో అలభ్యమయిన దానికోసం మారాము చేసే పసిపాపను తల్లి స్తన్యమిచ్చి మరిపించేటట్లుగా, అతని

పెదవులూ బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకొని, 'ఇప్పటికి నాకు ఎన్ని బాకీపడ్డారో తెలుసునా అంటూ నిజంగా లెక్కపెడుతున్నట్టుగానే మొగంపెట్టింది.

తన చిరనిరుత్సాహానికి లొంగని ఉల్లాసోద్రేకాలతో అతడు చివాలున లేచి 'అవన్నీ దీనితో చెల్లు' అన్నాడు తనివి తీరా బాకీ తీరుస్తూ.

అంతలో గది అవతలనుంచి కూర్మయ్య 'భోజనం చేస్తున్నారుట, ఇప్పుడే రెండునిమిషాల్లో వస్తామన్నార'న్నాడు.

నారాయణశాస్త్రిగారు రోగలక్షణాలను ఎంత జాగ్రత్తగా పరీక్షిస్తాడో, రోగినికూడా అంతశ్రద్ధతోను పరిశీలిస్తాడు. ఆయన 'మరేమీ విశేషంలేదు ఆమవాతంమీద చిన్నజ్వరము ఉంది, ఈచూర్ణం వెన్నా పంచదారలోకలిపి తీసుకుంటే చాలును, ఇకపథ్యం ఇచ్ఛాపథ్యమే—'అని వెళ్ళిపోతూ, 'అమ్మా సువర్ణమ్మా!' అని పిలిచేడు, రోగిగురించిఇంకా ఏయేశ్రద్ధతీసుకోవాలో బోధపరచడానికి.

ఆరాత్రి సుందరం మామూలుగానే భోజనం చేసేడు.

భోజనసమయంలో అతనికీ వసంతానికీ నడుమ ఆరంభమయిన కళాచర్చ (కళ కళకోసమా, మరొకందుకా అనిచర్చ) రాత్రి రెండుగంటలయినా తెగలేదు.

ఇటీవల కొన్ని నెలలుగా సుందరం ఎన్నడూ అంత తన్మయత్వంతో ప్రసంగించలేదు. అతని ఆరోగ్యానికి మంచిది కాదేమోనన్న అనుమానం కలవరపరుస్తున్నా, ఎల్లాగో ఏర్పడిన ఆత్మవిస్మృతి కారకమైన వాదతైక్ష్ణ్యమును భంగపరచడానికి సాహసించలేకపోయింది సువర్ణ.

పద్మకు అన్నివిషయాలూ మాట్లాడడం కులాసావే, కాని వాటిని చర్చలక్రిందదింపేసి యుక్తులూ, ప్రతియుక్తులూ పన్నుతూ కూర్చుంటేమాత్రం పరమ అసహ్యం. ఆమెచర్చను ముగించటానికి చాలా చాలా యత్నించింది నిష్ప్రయోజనంగా. చిట్టచివరికి 'ఎన్ని అంగుళాల ఎత్తుగల మడమల జోడు తొడుక్కోవడముఫాషనో,ఏరకం చీరకుఏరకం జాకెట్టుఫాషనో, యేసినీమాతారకు ఏయే ప్రత్యేక అభిరుచు లున్నాయో అన్నవిషయం చర్చనీయాంశమయినప్పుడు నీకే అధ్యక్షత్వంలే ఇల్లాటి గొడవలు నీకెందుకు?' అన్న కటువయిన సుందరం మందలింపుతో సరోషంగా వెళ్లి పడుకుంది. సుందరం తన భార్యను అంత కేవలం ఫాషన్లమనిషిగా పరిగణించడం కష్టమనిపించి చర్చ మరీతీవ్రంగా సాగనిచ్చేడు వసంతం.

సువర్ణ తనగదిలోనుండే చర్చ ప్రత్యక్షరమూ వింటున్నది— సుందరానికి పడుకోబోయేముందు తీసుకోవలసిన

మందు, తాగవలసినపాలు ఇవ్వాలని ఆమె చాలాసేపు మేలుకొని ఉందికాని, ఆమెకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టింది.

మొట్టమొదట్లో ఎప్పుడూ అదోక మాదిరిగా ఎవరితోనూ మాట్లాడని మనిషి తానెంతో తెలుసుకున్నానన్న విషయాల్లో తనతో వాదించటమాఅని అభిమానపడ్డాడు వసంతం. కాని క్రమంగా (సహృదయుడు కావడంవల్ల) ఎదుటి మనిషి తనకంటే ఎన్నో విషయాల్లో స్థిరమయినఅభిప్రాయాలు కలవాడే కాక, అభిప్రాయాలను నిశితంగా వాక్కులలో వెలార్చటంలోకూడా ఎన్నో ఇంతలు సౌలభ్యము కలవాడని, గ్రహించి, తన వాదధోరణిని ఉపసంహరించుకొని కేవల శ్రోతగా తయారయేడు. ఎంతకూ సుందరం ధోరణికి ఒక అంతు లేకపోవడంతో, వసంతం 'సుమారు రెండవుతూంది మీ ఆరోగ్యానికి భంగం ఉదయం మళ్లీ మాట్లాడుకుందాం అంటూ ఆనకట్ట వేసేడు ప్రాసంగిక స్రోతస్వినికి.

నిద్రపోతూఉన్న సువర్ణను మేలుకొలపాలన్న తలపును త్రోసిరాజని వెళ్లి తన మంచంమీద కూర్చున్నాడు సుందరం.

ఆమె మొగంమీది చిరుచమట తొలగిపోయేలాగ విసరాలని మాత్రమే అనుకొని అతడు ఆమె మంచంమీద కూర్చున్నాడు. విసరుతూ ఉండగా అతనికి స్మృతి లోనికి

వచ్చింది, తాను నిద్రపోయేముందు మందు తీసుకోవాలని కేవలం మందుమీది భక్తి చేతనే ఆమెను మేల్కొలుపు తున్నానని అతడు తనను తాను నమ్మించుకుందికి చాలా కష్టపడ్డాడు. మనుష్యులను అతిగా లోబరచుకొన్న నాగరికతా ప్రభావము వల్లనో ఏమో కోరికలు ఎంత సహజంగా బలంగా కలుగుతాయో వాటిని బైటపడకుండా (లేకుండా కాదు) ఆచ్ఛాదించాలనే తాపత్రయమూ అంతసామాన్యంగానే ఆక్రమించుకొంటున్నది.

మందు ఒక వ్యాజము మాత్రమే. ఆమె లేచిన తరువాత మందు అవసరమే లేదు.

'సువర్ణా, నువ్వు నన్ను చూసి అసహ్యించుకోవడంలేదూ?'

'అబ్బ మీరల్లాటి మాటలంటే నేను ఏమయినా అయిపోవాలిగాని, మరి భరించలేను' అని ఆమె అతన్ని మరి మాట్లాడనియ్యలేదు. అతడూ కొంతవరకూ సంబాళించుకొని మరి మాట్లాడలేదు. రెండు హృదయాలు ఏకమయి ఊపిరి తీసేయి ఆరాత్రి నిర్విచారంగా, నిరాలోచనంగా.

౨

కళాశాలా జీవితాన్ని ప్రశంసించేవారు, బాధగా భావించేవారూ కూడా ఉన్నారు. కాని కష్టసుఖాలమాట

ఎల్లాఉన్నా అందులో ఎన్నెన్నో మధురమయిన కలయికలకు ప్రణయాలకు దోహదప్రాయములయిన అనేక అవకాశా లున్నాయి. కాని ఎన్నయితే సావకాశాలున్నాయో అం తకు పదింతల అడ్డంకులు, వ్యతిరేకభావనలూ ఉండడంవల్ల అక్కడ ఉద్భవించవలసిన ప్రణయ కందళములు ఊహాంకూర ములుగా మాత్రమే అంతరించవలసి వస్తుంది. ఐతేఎన్నెన్నో ప్రత్యేక పరిస్థితుల సమ్మేళనమువల్ల ఎక్కడో ఒక సందర్భ ములో ప్రణయాంకురము వైవాహిక దోహదంతో దాంపత్య జీవితవృక్షముగా విస్తరించగలదు. అటువంటి బహుపరిస్థి తుల సమైక్యమువలన సమకూడినదే సువర్ణాసుందరముల వైవాహిక బంధము.

చిన్నతనంలోనే తల్లిదండ్రులిద్దరూ పోయేరు సుంద రానికి. ఒక్క మేనత్తవినా కుటుంబంలోని ఎవ్వరికీ సుందరం కాలేజీ చదువంటే ఇష్టంలేదు. చిట్టచివరి పిల్లవాడుకదా అనే కాక సుందరం చురుకుదనంవల్ల కూడా అతడంటే ఆమెకు విపరీతమయిన అభిమానం. ఆవిడ సుందరం చదువు ఎక్కడా ఆగడానికి వీల్లేదని అతిపట్టుదలతో నిర్వహించింది. తుట్ట తుదకు బి. ఏ లో ప్రవేశించిన నెల్లాళ్లకు ఆవిడ పోవడంతో అదివరకల్లా ఉత్తరంరాసి పడేసేసరికల్లా వందా యాభైగావచ్చే డబ్బు ఎంతకూ రాకపోవడము చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది.

మిక్కిలి అవసరంగా ఉంది, తొందరగా డబ్బు పంపించవల సింది. అని తంతిఇచ్చేడు. అప్పటికీ డబ్బురాలేదు. 'ఇక్కడ ఏమీ సర్దుబాటు కాలేదు, ప్రస్తుతానికి చదువు కట్టిపెట్టి రావడం మంచిది.' అని, వారంరోజులు భార్యతో సంప్రదించి పెద్దన్నయ్య ఉత్తరంరాసేడు. కాని, ఒకఆరునెల్లు చదువుమాని, సమిష్టి కుటుంబంలో మెలగటం, అందులోనూ ఇదివరకులా తనను కడుపులో పెట్టుకొని కనిపెట్టేవారు లేకుండా ఉండడంకంటే ఆత్మహత్య చాలా నయం అనుకున్నాడు సుందరం. తానేమో ఒక కంబారి వాడికంటే హీనంగా పనిచేయవలసి రావడమే కాదు, అన్ని విషయాల్లోనూ వాడిపాటి స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యమూ కూడా లేకపోవడము అతనికి అగమ్యగోచరంగా ఉండేది. పైగా వాళ్లనాన్నగారిని తెలిసిన వారందరూ సుందరాన్ని చూసి కరుణ స్వరంతో 'పాపం, కృష్ణారావు పంతులుగారే బ్రతికి ఉంటేనా ఇంత తెలివయిన కుఱ్ఱాణ్ణి పొలంపని చేయనిచ్చేవారా?' అనే వారు. తాను పడుతున్న కష్టంకంటే ఈ సానుభూతి వాక్యాలే అతని హృదయానికి గాఢంగా నాటుకొనేవి.

అప్పట్లో సుందరానికి అప్పారావు ఒక్కడే స్నేహితుడు. అతను రోజూ అంటూ ఉండేవాడు – 'సుందరం, నీకు తెలుసునుకదా, ఆమె తరఫున, ఎల్లాటి అభ్యంతరమూ లేదు

నాలోనే ఉంది చిక్కంతా లేవదీసుకొనిపోతే మావాళ్లు ఒక్క దమ్మిడీయేనా ఇవ్వకపోవడమే కాదు, ఒక్కపూట తిండ యినా పెట్టరు. తీరా, సాహసిస్తే, నానాఅవస్థలూపడి అనుపు ఆజ్ఞలు పెట్టేవాళ్లకు లొంగిపోకుండా ఉండగలమో లేమో అని భయం'' అని.

అతనిభయాన్ని సుందరం తన అనుమానాలతో, అని శ్చయాలతో మరీ ఎక్కువ చేసేవాడు. క్రమక్రమంగా అప్పారావు సుందరం అభిప్రాయాలకు లొంగిపోయినట్టే కని పించేడు అరుంధతి ఊసే ఎత్తడము మానీసేడు. కాని, హఠా త్తుగా ఒక్కనాడు తెల్లవారగానే వినిపించిన వింతతో సుంద రం విస్తుబోయాడు. అప్పారావు అరుంధతిని లేవదీసుకొని వెళ్లిపోయేడు. అందులోనూ, ఆమె జాగ్రతగ్గా, వెంటనే ఎవ్వరూ వెతకడానికి బయలుదేరనవసరం లేకుండా తన నగ లన్నీ తీసి భద్రంగా పెట్టెలో వుంచి మరీ వెళ్లిపోయింది. బంధు సముద్రులు ఆమె వెళ్లిపోవడమే ఒక పెద్దబరువు తేలికయి నట్లు భావించేరు.

ప్రత్యక్షంగా తనకు ఏవిధమయిన సంబంధమూలేని ఈ సంఘటనతో సుందరంలో ఎక్కడలేని ధైర్యసాహసాలూ పుట్టుకొచ్చేయి. అందరివల్లా నిరసించబడుతూ, ఆజన్మాం తమూ వైధవ్యవ్యథ ననుభవించవలసిన అరుంధతి —ఒకనాడు

ఆత్మహత్యకు కూడా సంసిద్ధురాలయి తనవలన రక్షింపబడిన అరుంధతి — ఆమెలోనే ఇంతటి ధైర్యసాహసాలు కలగటానికి వీలున్నప్పుడు, తా నామెకంటె అన్నివిషయాల్లోనూ ఎంతో ఎక్కువ వాడిననుకుంటూకూడా ఎందుకు ఏమీ చేతగానట్టుగా ఉండిపోవాలి?.

పెద్దన్నయ్య బండివాళ్లకు ఇమ్మని ఇచ్చిన ఆరు రూపాయలతోనూ బి. యే చదవటానికి పట్నం చేరుకున్నాడు సుందరం. అతని సాహసం వృథాపోలేదు. ఆ సాహసాతిరేకములో ఆతనికి డబ్బువచ్చే ఏపని అయినా క్షుద్రముగా తోచలేదు. పూర్వం ఎటువంటి వాళ్లనయితే అతి నికృష్టంగా చూసేవాడో, ఇప్పుడు అటువంటి వాళ్లతోనే స్నేహం ఆరంభించేడు. సెప్టెంబరు పరీక్షలకు వెళ్లే కొందరు విద్యార్థులకు పరీక్షల విషయంలో చాలామంది ప్రొఫెసర్లుసైతం చేయలేని ఉపకారం చేసేడు. పైగా అతడి టెన్నిసు, చదరంగం, కవిత్వధోరణి ఇవన్నీ అతిసూక్ష్మంగా అతన్ని ఊళ్లో పదిమందితోను పరిచయంచేసేయి. ఎవరయినా ఏమిటి చేస్తున్నావని అడుగుతే యథార్థస్థితిని (ముఖ్యంగా పేదరికాన్ని) ఒప్పుకుందికి ఏమీ అభిమానంగా ఉండేదికాదు. ఎల్లా ఐతేనేం, మళ్లీ సంవత్సరం అందరిసాయంతోనూ; కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు సుబ్బ

రామయ్యగారి అనుగ్రహంవల్లా, అతడి, బి. ఏ. చదువు ఆర్థికంగా అట్టేకష్టంగా తోచలేదు.

బి. ఏ. చదువుతూ ఉండగానే సువర్ణ అతనిని తెలుసుకోవడం సంభవించింది. అంటే ఆమె అతన్ని తెలుసుకున్నంత బాగా అతడామెనుగూర్చి తెలుసుకోలేదు. క్లాసంతటికీ మిక్కిలి తెలివయిన వాడనికాదుగాని, అతనివక్తృత్వచమత్కృతీ, టెన్నిసులోనేర్పు, కాలేజీ మేగజినులోపద్యాలు ఇవన్నీకలసి ఆమెదృష్టిలోస్థిరంగా నాటుకొనిపోయేలాగ చేసేయి. కాని అతనికిమాత్రం ఆమె పరిసక్తేలేదు.

ఆమె తనంతటతాను ఎవరితోను మాట్లాడదుగాని, ఎవరయినా మాట్లాడాలని ఉత్సాహం చూపిస్తేమాత్రం మాట్లాడడంలో వెనుకంజ వేసేదికాదు. కాని, సుందరం మాత్రం అటువంటి ఆతృత ఎన్నడూ చూపెట్టకపోవడమే కాదు, ఆమె ఒకింత ఆధోరణిలోఉన్నా, ఏదో మిక్కిలి తొందరపని ఉన్నట్లు వెళ్లిపోయేవాడు.

అదివరకల్లా వాళ్ల కాలేజీ మేగజైనులో ఎప్పుడూ సుందరం పద్యాలదే మొదటిస్థానము. కాని ఒకపర్యాయము ఆ స్థానాన్ని సువర్ణ గేయాలు ఆక్రమించుకోవడం కాలేజీవిద్యార్థులలో కొంతఅలజడికి కారణభూతమయింది. 'ఎంతయినా గర్ల్ స్టూడెంటుకివున్న ప్రిఫరెన్సు (ఎంపకము) మనకు వుండదోయి'

అన్నారు కొందరు సుందరం అనుయాయులు. సుందరం మాత్రం ఒప్పుకోలేదు. 'మనని మెచ్చుకొన్నప్పుడు సరియైన ఎంపకమూ, మరొకప్పుడు వేరొకటేనా? నిశ్చయంగా ఆ గేయాల్లో ఎంతయినా కవిత్వంఉంది. నాది కేవలం గణబద్ధమయిన వచనం' అన్నాడు ధీమాగా.

ఆతరువాత కొద్దిరోజుల్లో మళ్లీ తనఆధిక్యతను నిలబెట్టుకోగలిగేడు సుందరం. పద్యరచన పోటీలో అతనిది మొదటి బహుమతి; ఆమెది రెండవ బహుమతీని. అయితే ఆఓటమి వల్ల సువర్ణకు ఆనందమే ఎక్కువగా కలిగింది.

అప్పటికప్పుడే వాళ్ల యూనివర్సిటీ పరీక్షలు చాలా దగ్గరపడ్డాయి. సువర్ణ ప్రతీరోజూ ఏదోనవల చదువుతూనో, కొత్తపాటలు నేర్చుకొంటూనో గడిపివేస్తూ, ఇవాళకు అయిపోయింది. రేపటినుండీ సరిగా కార్యక్రమం ప్రకారం చదువు జరిగి తీరాలనుకొనేది కాని, ప్రతిరోజూ ఇల్లాటిదే ఏదో తప్పనిసరి పనివచ్చి పఠన కార్యక్రమం వెనుకపడేది.

ఆమె మేనమామా, సంరక్షకుడూ అయిన సాంబమూర్తి బహుమితభాషి. ఆయన ఏవేవోపూర్వచరిత్రలగురించిగానిచదరంగంగురించిగానితప్పమరివేటిగురించి మాట్లాడలేదు. చదరంగమనేదే లేకపోతేఆయనకువర్తమానకాలమనేదేఉండక

పోవునేమో అన్నంత స్తబ్ధంగా ఉండేవాడు. కాని, రావలసిన రాబడిని చేజిక్కించుకొనే సందర్భంలో మాత్రం ఆయన చాకచక్యం అపారమయినది.

ఆయన రెండు మూడు రోజుల నుండి ఏకదీక్షగా క్లబ్బులో చదరంగం ఆడి, తనివిచెందక, తన ఇన్నిసంవత్సరాల అనుభవానికి అజేయుడయిన యువకప్రతిస్పర్ధిని వెంటపెట్టుకొని వచ్చి ఇంటిదగ్గరే ఎత్తుపైఎత్తు ఆరంభించేడు. ఆటమంచి కటాకటీగా ఉన్నసమయంలో సువర్ణ వచ్చి, 'మామయ్యా, ఆ రైతులు రైలుకి వెళ్లిపోవాలిట, నీతోమాట్లాడా లంటున్నారు' అంది. సాంబమూర్తికి ఆటలోనుండి లేవడం ఇష్టం లేదుగాని, తప్పనిసరిగా లేచేడు. సువర్ణ, 'పోనీ, నీఆట అందాకా నేను ఆడుతూ ఉంటానులే' అంది. ఆయన నవ్వుతూ, 'బాగుందమ్మా నేనే సరిగా ఆటనిలబెట్టలేక మూడురోజులనుండి తంటాలు పడుతూఉంటే నువ్వు ఆడడమా' అంటూ హాలులోకి వెళ్లిపోయేడు.

ఆయన వెళ్లిపోయినా, సుందరం చదరంగం బల్లమీద నుండి మొగం ఎత్తలేదు కొంతసేపటివరకూ. ఆమె, ఇకమరి లాభంలేదని, గంభీరంగా ముఖంపెట్టి, ఇదేనేమిటి సార్! యూనివర్సిటీ పరీక్షలకి తయారవటం?' అంది. లోపల్లోపల

ఆమెకు, తనలాగేకాదు, తనకంటేకూడా కాలహరణ ప్రవీణు డయిన వ్యక్తి ఉన్నాడనే తుష్టిలవము లేకపోలేదు.

రాని నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ 'ఇదొక్కటే అయితే బాగానేఉండును. ఇంకా ఇలాటి తలతిరుగుడు పనులు ఎన్నెన్నో ఉన్నాయి. ఏం చెయ్యమన్నారు, దేని మట్టుకదే అవసరంగా, తప్పనిసరిగా ఉంటుంది అప్పటి మటుకు'—అన్నాడు అదివరకెంతో పరిచయం ఉన్నట్టుగానే.

తిరిగి సాంబమూర్తి వచ్చేక ఆమె మరి ఆట ఆడనివ్వలేదు. 'సరిగా నెల్లాళ్ళయినా లేవు తెలుసునా మాపరీక్షలు. ఎంత తెలివయినవాళ్లయితే మాత్రం ఇలా దీక్షగా చదరంగం ఆడుకుంటూ కూర్చుంటే–' అని సాభిప్రాయంగా ఆగింది.

ఏమిటీ, మీరు కాలేజీలో చదువుతున్నారా? అన్నాడు సాంబమూర్తి అప్పుడే తెలివివచ్చినట్లుగా.

'ఆఁ, మేమిద్దరమూ ఒకటేక్లాసు. ఆప్షనల్సు (ప్రత్యేక విషయములు) కూడా సమానమే' అన్నారు ఉభయులున్నూ.

'అయితే ఈనెల్లాళ్లూ మీరిద్దరూ కలిసి చదువుకుంటేనో' అన్నాడు సాంబమూర్తి సూచనగా.

ఆమె సాభిప్రాయంగా అతనివంక చూసింది.

అతడు నిర్భాగమాటంగా 'మీఅభిమానానికి కృతజ్ఞుణ్ణి. కాని నాకు ఒకరితోకలిసి చదవటం అలవాటులేదు.

రాత్రి ఒంటిగంటప్పుడయినాసరే, నేను ఒంటరిగా చదువు కుంటేనే నాకు చదివినకాస్తా అర్థమవుతుంది. పైగా నాకు మరొక బాధ్యతఉంది. నాపరీక్ష ఏమయినాసరే, మా సూర్యాన్నిమాత్రం పాసుచేయించాలి' అన్నాడు.

'ఎవరు? ఎప్పుడూ సూటువేసుకొనే ఆపొడా వు—'

'అవును. వాడే, అసలు ఈ సంవత్సరం నాకాలక్షేపం వడిదుడుకులులేకుండా సాగడానికి వాడే కారణం. అంచేత ఎల్లాగోఒకలాగు వాణ్ణి ఈనెల్లాళ్లూ కష్టపడితయారుచెయ్యాలి. అధమం, ఇంగ్లీషు తెలుగుల్లోనయినా వాణ్ణి పాసుచేయిస్తానని. కంకణంకట్టుకున్నాను—'

'మంచి కంకణమే! మరి మీపరీక్షో?'

'వాడు పాసయితే నాకదే చాలును—నాకు ఎలాటి మార్కులు వచ్చినా. చివరికి పరీక్ష యేమయినాసరే నాకు విచారం లేదు.

'మంచిపూనికే! ఇలా చదరంగంలో లీనమైతే ఆయన మాత్రం ఎలాపాసవుతాడు?'

'అదే ఆలోచిస్తున్నాను. కాని ఎదురుగా చదరంగం కనిపిస్తూంటే నాకు తక్కిన ప్రపంచకమే అక్కరలేదు. సరే కాని, పంతులుగారూ శలవు, ఆట సుమారు పూర్తి ఐనట్టే

కదూ, ఇక మూడెత్తులలో వేసి రాజు ఆటకట్టు; శలవు, వస్తానండి' అంటూ చరచరా వెళ్లిపోయేడు.

ఆమె చాలా అభిమానపడ్డది, తాను ఇంతగా మాట్లాడాలనీ, కలసి చదువుకోవాలనీ కుతూహలం చూపిస్తూఉండగా, అంత నిర్లక్ష్యంగా వెళ్లిపోవడమా? తానేమీ మొద్దు పిల్లకాదే— ఫస్టుక్లాసు వస్తుందేమోనని ఆశ పెట్టుకొంటున్నది కూడా కదా!

ఆమె అతిదీక్షగా చదువు సాగించాలనే ప్రయత్నించింది. కాని, ఆమె ప్రోద్బలము యేమీ లేకుండానే క్రమక్రమంగా సుందరాన్ని గూర్చిన ఆలోచనలు ఎక్కువ కాసాగేయి ఆమె మనస్సులో.

నాలుగు రోజులు పోయినతరువాత మిట్టమధ్యాహ్నపు ఎండలో చమటలు కక్కుకుంటూ వచ్చేడు సుందరం. ఆమె చాలా ఆశ్చర్యపడ్డది అతని వాలకంచూసి.

'నానోట్సు, తనటెక్స్టూ కలిపి పారేసేడట మాసూర్యం. బహుశః పరీక్షల దగ్గర కదాఅని ఎవరో స్నేహితులే సంధించి ఉంటారు — మీడ్రామా టెక్స్టూ, నోట్సూ ఒకపర్యాయం ఇస్తే రాత్రికావలసిన ముఖ్యాంశాలేవో తీసుకొని రేపటికిచ్చేస్తాను.

'బాగానే ఉందండీ, పరీక్షల ముందెవరయినా పుస్తకాలివ్వగలరా? అందులోనూ మీరే చెప్తున్నారు మీపుస్తకాలెవరో సంధించేరని, నావాటిగురించి మాత్రం అంతకంటే నిబ్బరం ఏమిటి?' అంది సోల్లాసంగా సువర్ణ.

'అవును నిజమే, ఎవరికయినా అనుమానం ఉండవలసిందే. అందులోనూ నేను పరధ్యానంగా మరచిపోయి ఊరుకుంటే మీారనవసరంగా శ్రమపడవలసి వస్తుంది' అంటూ తన పని అయిపోయినట్లుగా వెనక్కు తిరిగేడు.

ఆమె తడబడుతూ 'ఉండండి, పుస్తకాలు తీసుకొని వస్తాను' అంటూ తనగదిలోకి వెళ్లింది.

అతడు కొంచెం ఆశ్చర్యపడి నిలబడ్డాడు. ఆమె పుస్తకాలు తెచ్చి టేబిలుమీాద ఉంచింది. అతడి వైఖరీచూస్తే, ఎక్కువసేపు మాట్లాడాలని కాక వెంటనే పుస్తకాలు తీసుకొని వెళ్లిపోవాలని ఉన్నట్టుగా రూపించింది. అతని తొందరను గమనించిన ఆమె 'మీానోట్సులన్నీ నాకు ఇస్తాననిమాట ఇస్తేనే' అంటూ పుస్తకాలతని చేతిలో ఉంచింది.

అతడు 'అలాగే, తప్పకుండా, సాయంకాలం హోటలుకి వెళ్లినప్పుడూ మోడరన్ పోయిట్రీనోట్సు, నాండీసైల్డు ఎస్సేలు ఇస్తాను' అని మరి ఆమె మాట వినిపించుకోకుండానే వెళ్లిపోయేడు.

పరీక్షలవేళకు వారి పరిచయం మరికొంతబిగుసుకొంది.

ప్రతి పరీక్షకూరానని ఎంతో మురిపిస్తూ సుందరం బల వంతంమీద కూర్చొన్న సూర్యం పాసయేడంటే, అది కేవలం సుందరం ఆత్మశక్తే అనడానికెట్టి సందేహమూలేదు.

సుందరం కాలేజీకి రెండవవాడుగా పాసయేడు. పాపం సరిగా సమయానికి వచ్చినజ్వరంతో బాధపడుతూకూడా సువర్ణ ఇంగ్లీషు తెలుగు పరీక్షలకు హాజరయింది. తక్కిన వాటికి కదలడానికి వీల్లేనంతగా జ్వరం ఎక్కువకావడంవల్ల ఆమె పరీక్ష పూర్తికాలేదు.

రెండునెలలుపైగా వేధించిన జ్వరం బాగా తగ్గినతరు వాత ఆమె సుందరానికి కబురుచేసి 'మొన్నటి పరీక్షలకుమీా సూర్యంగారిని తయారుచేసినట్లుగా, నన్ను రేపటి సెప్టెంబరు పరీక్షలకు తయారుచేసే బాధ్యతమీాది' అంది.

అతడికి దిగ్భ్రమ కలిగింది—'వాడికోసం నేను కష్టపడ లేదనను గాని, అందులో నా స్వార్థం చాలావుంది. వాడికి బాగా బోధపరచటంకోసం నేను బాగా చదువుకోవడమేకాక అసలు ఒక్కపుస్తకమయినా నేను కొనలేదు; కాలేజీవాళి చ్చిన స్కాలర్‌షిప్పుతప్ప తక్కిన నాఖర్చంతా వాడేపెట్టు కున్నాడు'—

'కావచ్చును—నన్ను తయారు చెయ్యటంలో మటుకు స్వార్థం ఉండకూడదా ఏమిటి? నేనూ మీ శ్రమను వృథా పోనియ్యను; మీ సహాయం ఉంటే—'

'డబ్బుగురించా, ఊరికినే సరదాకి అన్నాను. అంత కేవలం డబ్బుకోసమే అయితే ఇంకా చాలా విధానాలున్నాయి. సరేలెండి, మీరు సహజంగానే ఫస్టుక్లాసులో పాస వవలసినవారుకదా, మీకు ఒకరి సహాయం ఏం ఉపయోగిస్తుంది? ఏమో, నాకుమాత్రం ఒకరు చెప్పినకంటే నేనుచదువుకుంటేనే ఏదయినా బాగా భోదపడుతుంది.'

'అదంతా నాపూచీ; మీరు ఇష్టపడితే చాలును.'

—సెప్టెంబరులో ఆమె బి. యె. పూర్తయేక కొంత కాలము దేశమంతా తిరిగి, తరువాత ఇద్దరూ యం. ఏ. బి. యల్ చదవాలని ఊహ. తక్కినవన్నీ కుదిరేయికాని, ఆమె బి. యె. చదువుమాత్రం పూర్తికాలేదు – ఆ అవసరం కూడా కనబడలేదు.

ఆ సంవత్సరాంతాన సువర్ణా సుందరములు భార్యాభర్తలయేరు.

అతడు యం. ఎ, బి. యల్. చదువుతూ మానివేసేడు, ఆమె మేనమామ సాంబమూర్తి డబ్బు పంపడంలో చేసిన అశ్రద్ధను ఆమె ఔదాసీన్యంగా అర్థంచేసుకుని.

ఆతరువాత సువర్ణ అతనిని ఎంతో బ్రతిమాలింది, మళ్లీ చదవమని, అతడుమాత్రం మరి అంగీకరించలేదు.

పోనీ, మానివేసినవాడు నిర్విచారంగానయినా కూర్చు న్నాడా అంటే అదీలేదు. ఎవేవో నానారకం ఉద్యోగప్రియ త్నాలున్నూ. ఆమె చాలాసార్లు అతనిని బెదిరించింది, మీరు ఉద్యోగంచేస్తే నేను ఆత్మహత్య చేసుకుంటానని.

'మరి నన్నేం చెయ్యమంటావు సువర్ణా, నీఇబ్బుతింటూ ఆ తిన్నదయినా అరగకుండా చేతకాని దద్దమ్మలాగ కూర్చో మంటావా అనేవాడు సుందరం.'

'అదేమి మాటలండి, శాడబ్బని నేనెన్నడూ అనుకో లేదు. నాచిన్నతనంలో కొన్నాళ్లు మా నాన్నగారి డబ్బు, ఆ తరువాత కొన్నాళ్లు మామామయ్యది, తరువాత మీది — అంతే. దానితో నాకు పూచీలేదు.

ఆత్మ ప్రతిష్ఠాపరుడయిన సుందరానికి అంతమాత్ర ములో తృప్తికలగలేదు.

'పోనీ మీారేదయినా వ్యాపారం చెయ్యండి. అంది మీాదవచ్చిన లాభంతో మనం కాలక్షేపం చేద్దాము. అసలు డబ్బు ముట్టుకోకుండా' సుందరానికి ఈఅభిప్రాయం నచ్చింది. కేవలం ఒకరిక్రింద నౌకరీ చెయ్యడం కాదు. అలాగని పని

లేకుండా ఆర్జనలేకుండా కూర్చోడమూ కాదు. బాగానే ఉంది అనుకున్నాడు.

స్వదేశీవస్తువుల వ్యాపారం, ముద్రాయంత్రము, వార పత్రిక అన్నీ ఆలోచనల్లో అద్భుతంగా ఉన్నాయి. కానీ, తీరా అడుగుపెట్టేసరికి, వాస్తవిక వ్యావహారిక జగత్తులో కష్ట నష్టాలను ఎదుర్కొనేశక్తి లేకపోయింది సుందరానికి. లాభా లేమో తాను ఊహించినకంటే ఎక్కువగానే వస్తున్నట్లు కన బడేదిగాని, అవేవో కొత్తకొత్త తప్పనిసరిఖర్చులూ, పెట్టు బడులూ! ఎప్పుడూ డబ్బు ఏమీ తేలేదికాదు. కాని సుందరం అట్టే తెలివి తక్కువవాడు కాడు. నష్టంవస్తున్నదని గమనించ గానే అతిచమత్కారంగా ఎక్కడిదక్కడ తెగగొట్టి సర్వ వ్యాపారాన్నీ ఉపసంహరించేడు.

వ్యాపారాన్ని కట్టిపెట్టేస్తున్న రోజుల్లోనే ఆతడుముచ్చ టగా మూడుకథలు రాశాడు – తననే ప్రధానపాత్రిగాచేసు కొని, తనచుట్టూఉన్న వాతావరణాన్ని, తనప్రత్యేక దృక్కో ణం నుండి పరిశీలిస్తూ మూడుకథలూ తనజీవితంలోని మూడు విభాగాలకు చెందినవి. వాటిలో ఏమే ప్రత్యేక లక్షణాలు ఉన్నా లేకపోయినా, సహజత్వానికి సారళ్యానికీ లోటు లేదు. పైగా కథావస్తువుకూడా అంత నీరసమయినది కాదు.

ఏమయితేనేమి అతని మూఁడుకథలకూ రాదగినదానికంటే ఎక్కువగానే పేరుప్రతిష్ఠలు వచ్చేయో, లేక ఆరంభంలో ఎవరు ఏమాత్రం పొగడినా అతిగా కనిపించేదో సుందరానికి, తాను ఏమయినా ఏమికాకపోయినా – అధమం ఒకరచయిత ననుకున్నాడు. తన భావికృషిపాత్రము సారస్వతక్షేత్రమే అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

కానీ, తీరా అతను రచయిత ననుకొని, తీర్చిదిద్ది వ్రాసే సరికల్లా ఆతని రచనల్లో మెచ్చుకోదగిన అంశాలతోపాటు, చాలా లోటుపాట్లుకూడా కనిపించసాగేయి విమర్శక లేఖకు లకు. అది, సుందరం కాక మరెవరయినా అయిఉంటే అతి సామాన్యంగా లెక్కచేసి ఉందురు. కాని వయసుతోపాటు సుందరంలో అసహనంకూడా ఎక్కువ కాసాగింది. ఏమాత్రపు నిరుత్సాహకర విమర్శనకూ తాళుకోలేకుండానే కాదు, తాను ఆశించిన ప్రోత్సాహమూ, ప్రశంసా ఆశించినకంటే ఒకింత తక్కువగా వచ్చేసరికల్లా ప్రపంచం అంతా తనను అవహేళన చేస్తున్నట్లుగానే – తనను తనఅశక్తికి ఎత్తి పొడుస్తున్నట్లు గానే ఉండేది.

ఎంతోకాలం స్నేహితులుగా ఒకరినొకరు అన్ని దృక్పథాలనుండి పరీక్షించుకొన్నవారే వారిద్దరూను – పరిచయంగా, మైత్రిగా, ఆబధముగా వీరిస్నేహ లతకొనలు సాగి

ననలెత్తి తాను వెలసి వెలసినవెనుకనే వారు భార్యా భర్త లయేరు. ఇక, ఈస్నేహమూ, ఈపరస్పరాకర్షణా ఇవన్నీ దృఢంగా నిలబడతాయన్న విశ్వాసంకుదిరినవెనుకనే వివాహ బంధాన్ని వరించేరు వారుఉభయులున్నూ.

పెళ్లి అయిన నాటినుండి అదేదో విభేదము వారి నడు మను ఏర్పడినట్లయింది. బంధములేని ఆతొలిరోజులలోని లాలస క్రమంగా నిర్బంధముగా తోచేదేమో. ఆమె ఏదో మారి పోతున్నదనేకాదు, తాను యదార్థంగానూ ప్రయోజకుడు కాకపోవడంవల్ల ఆమెకు తనమూలంగా ఆనందం లేశమయినా కలగటం లేదనీ, తనమూలంగా ఆమె ఎంతో సౌఖ్యాన్ని కోల్పోతున్నదనీ సుందరం అభిప్రాయం.

నిరుత్సాహం అనేది మానవుడిలో పొడసూపకనే పోవాలి గాని, అది ఒకమారు పాదుకొందీ అంటే, క్రమంగా ఇతర భావనలన్నిటిమీదా తనముద్రను బలంగా హత్తగలదు. క్రమక్రమంగా, తాను అని ఒకవ్యక్తి లేకపోతే సువర్ణ ఇంత కంటే ఎంతగానో ఆనందించకలిగి ఉండుననీ, ఇక తక్కిన లోకానికికూడా తన అవసరం ఏమీ ఉన్నట్టుగాలేదనీ, అందు వల్ల తాను విశ్వనాటక రంగంనుండి ఎటువంటి అలజడీ లేకుండా నిష్క్రమించటమే ఉచితోచితమనీ భావించే స్థితికి వచ్చేడు సుందరం.

అదివరకే సూక్ష్మరూపంలో ఉండినా వివాహమయిన, ఉత్తరక్షణమునుండి సువర్ణ జీవితంలో ఒక క్రొత్తలక్ష్యము పరిస్ఫుటమయింది. అది ఏదంటే సుందరాన్ని కేవలం సుందరంగా కాక భర్తగా ఆరాధించటము. ఆమె వైఖరిలోని ఈ క్రొత్తపద్ధతి అతనికి అర్థంకాలేదు. తనను గూర్చి ఆమె ఎక్కువగా కష్టపడుతున్న దేమోనని, తననుగాక ఇంకెవరినయినా ఆమె వివాహం చేసుకొనిఉంటే ఆమె చాలా ఆనందించగలిగి ఉండునన్న అనుమానంతోనే అతడునిత్యమూ ఆకులపడుతూ ఉండేవాడు. అతనినిసరిగా ఆనందింపజేయ లేకపోతున్నందుకు గాను ఆమెకూడా మథనపడుతూనే ఉండేది. కాని ఇద్దరూ సౌమ్యత్వానికి, నాగరికతకూ ఒకరిని ఒకరు తీసిపోయేవారు కారు. కాగా, తాము అతిఅన్యోన్యంగానే ఉన్నట్టు లోకాన్ని నమ్మించే విషయంలో ఇద్దరూ అద్వితీయులే.

తనవద్దకూడా ఎంతగా దాచినా, ఆమె అతని అసంతృప్తిని గుర్తించగలిగేది. "ఆమె ఎన్నో పర్యాయము లంది—నా పేరను భూములూ వ్యవహారాలూ అన్నీ ఉండడం చాలా అసహ్యంగా ఉంది. చీటికీ మాటికీ నా పేరునే అన్నికాగితాలూనూ, ఒక మంచి ముహూర్తంచూసి అన్నీ మీ పేరుకి మార్పించేస్తా"నని అతడు చాలా తేలికగా, ఉల్లాసాన్ని ప్రకటిస్తూ, 'ఎందుకు పోనిద్దూ, ఇప్పుడంతటి అవసరంఏమి

వచ్చిందీ? ఇప్పుడు నీకుగాని నాకుగాని ఏమయినా ఇబ్బందిగా ఉందిగనకనా?' అనేవాడు ఆమె తాత్కాలిక మయిన అతని సమాధానంతో తృప్తిపడి ఊరుకునేది, అతని మనస్సుకూ తెలిసేది ఆమెలో ఎట్టి కల్మషచ్ఛాయా, కృతకత్వాలనమూ లేదని. కాని అతని మనస్సుమాత్రం ఒంటరిగా ఉండేసరికల్లా ఏమేమో ఆలోచించకుండా ఉండలేకపోయేది.

ఎంతగా పాదుకొనిపోయిన కల్మషమయినాసరే, పువ్వెత్తుగా పొంగి పొరలే స్రోతస్వినిలో కొట్టుకొనిపోయినట్లుగా, తన హైన్యాన్ని గూర్చి అసామర్థ్యాన్ని గూర్చి ఎన్ని ఎన్ని వింత యోచనలను కలిగినా, నిత్యమూ సువర్ణముఖమునుండి వెలువడే స్మితామృత తరంగాలలో తలమునకలు కాకుండా వుండలేకపోయేది, అతనిమనస్సు. ఆ ఆనందసుషమ వెనుక లోపల్లోపల విషాద నీరదాలు వుండినా ఆమెకుమాత్రం గోచరించే సావకాశం ఏదీలేదు.

3

అనుదినమూ, అనుక్షణమూ, ఎన్నెన్నో మాటపట్టింపులూ, అభిప్రాయ భేదాలూ వస్తూవుండినా పద్మావసంతముల దాంపత్యములో అంతకంటే ప్రబలమయిన విభేదము యేదీలేదు; మొత్తంమీద ఇద్దరూ వుల్లాసంగా జీవితం గడపమే

తల్లక్ష్యమని నమ్మేవారే—కాని, ఆ లక్ష్యసిద్ధికి అనుసరించే పథాలలోనే విభేదము. కాని, ఆరకం విభేదాలు ఎంత తరచుగా వచ్చేవో అంత తేలికగా అంతరించేవి. మొత్తంమీద వారిది అనుకూల దాంపత్యమనే చెప్పవచ్చును. ఆ అనుకూల్యానికి వారి ఉభయుల ఆర్థిక సంపత్తికూడా ఎంతో దోహదం చేసింది.

పరిస్థితులు ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉండవు. తన ఇష్టం కంటే సుందరం బలవంతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని సువర్ణ బయలుదేరింది చెల్లెలు పద్మకు జబ్బుగాఉందంటే. మొదట్లో సుందరం తనూ బయలుదేరాడుగాని, చిట్టచివరకు టిక్కెట్లు తీసుకొనేవేళకు తనకూ ఎంత ఆతృతగాఉన్నా తాను ఇంటి దగ్గరేఉండి చేయవలసిన పని చాలా ఉండడంచేత తాను ఆగిపోవలసిఉందన్నాడు. కొంతసేపు సువర్ణ అతన్ని ప్రోద్బలము చేసిందిగాని, అతడి నైశ్చల్యానికి లొంగిపోయి 'నేనూ అట్టే ఉండను—కొద్దిలో ఏమాత్రమయినా నయంగాఉంటేవాళ్ళను ఇక్కడికే తోడ్చుకొని వస్తా' నని రైలెక్కింది.

క్రమక్రమంగా రోగిని కదపడానికి వీలులేని పరిస్థితిలో కొన్ని నెలలు గడిచేయి. ఎల్లానయితేనేం, రోగం తిరుగు మొగం పట్టింది. ఈలోపున పద్మ భర్త వసంతంరాసిన కృత

జ్ఞతాలేఖలకు ఒక అంతులేదు. కొన్నాళ్లపాటు చదివి చదివి సుందరం వాటిని చదవడం మానుకొన్నాడు.

సువర్ణ వ్రాసింది—౧౫ తేదీ రాత్రిబండిలో అక్కడికి వస్తున్నాము’ అని. అదే భోగట్టా వైరుకూడా వచ్చింది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం వైరువచ్చినదగ్గరనుండి సుందరం మామూలుకంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. అప్పటి నుండి అదేపనిగా గదిలో అటూ ఇటూ పచారుచెయ్యడం ఆరంభించేడు. మద్యమద్యను టేబిలుమీదో, మంచం అంచునో ఒక్కక్షణం కళ్లుమూసుకొని కూర్చునేవాడు. మళ్లీలేచి ఇనుమడించిన త్వరతో నడక మొదలపెట్టేవాడు.

రాత్రి పండ్రెండు గంటలకు రయిలు రావలసిఉన్నా సాయంకాలం ఏడుగంటలకే కారు స్టేషనుకి తీసుకొని వెళ్లాలన్నాడు సుందరం.

కారు డ్రయివరు వెంకటార్రావు ఏడుగంటలకు సర్వసిద్ధం చేసుకుని, బితుకుగా అతనితో మనవి చేసుకున్నాడు.

ఇంకా నువ్వు వెళ్లలేదా? బండీ ఎప్పుడువస్తే నీకేమి? అని గొంతు తగ్గించి, నెమ్మదిగా బోధపరుస్తున్నట్టుగా ‘చూడూ, వెంకట్రావు, రయిళ్లసంగతి నమ్మలేము ఒక్కొక్క

ప్పుడు గంటలకొద్దీ లేటుకావచ్చునుగాని, ఒక్కొక్కనాడు సరిగా వేళకి వచ్చేస్తాయి. అయినా మనకు ఇక్కడ వేరే చెడి పోయేపని లేనప్పుడు అక్కడికే వెళ్లి ఉండడం మంచిదికదూ? నువ్వువెళ్లు—నాకుగాని, నిద్రరాకపోతే నేను పదకొండు పన్నెండు ఆప్రాంతంలో సైకిలుమీద బయలుదేరి వస్తాను; నువ్వు వెళ్లు' అన్నాడు.

సుమారు రాత్రి ఎనిమిదిగంటలప్రాంతంలో వైద్యుడు నారాయణశాస్త్రిగారు వచ్చేరు. ఇన్నిసంవత్సరాల అనుభవం లోనూ ఆయన ఎన్నడూ సుందరాన్ని అంత ఉత్సాహంగా చూడలేదు. తనంతట తాను ఎన్నోవిషయాలుచర్చించి స్వయం గామందడిగి తీసుకున్నాడు. భోజనంకూడా రోజూ కంటే తృప్తికరంగానే చేసేడు. ఆనాటి అతని హుషారు ఆరునెలలు కనబడకుండా, ఇతరకృత్య నిర్వహణంలో నిమగ్నురాలయిన భార్య విజయవంతంగా తిరిగి వస్తున్నదన్న ఆలోచనవల్ల కలిగిందని సామాన్యంగా అర్థంచెప్పవచ్చును. కాని, అర్థాలకేమి, ఒక్క భగవద్గీతకు బహుభాష్యాలు; ఒక్కొక్క భాష్యానికి అనంతమయిన వ్యాఖ్యానాలు, అలాగే మానవుల ప్రవర్తనకుకూడా ఎన్నిరకాలుగానో అర్థం చెప్ప వచ్చును. కాని ఎన్ని అర్థాలు ఎంత తెలివితేటలుగా చెప్పినా,

ఏఒక అర్థంకూడా మూలాన్ని పూర్తిగా విస్పష్టంగా తెలుప లేదు. అది కేవలం వ్యక్తుల తరహాల ననుసరించి కేవలం ఊహ వలన మాత్రమే తెలియవలసినది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల ప్రాంతంలో అతడు పడక కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఇక మరి ఒక్క మూడుగంటలేఉన్నా యన్నమాట తననూ, సువర్ణనీ ఎడంగా ఉంచటానికి. కాని, దగ్గరగాఉన్న కాలమంతా తామిద్దరూ సంపూర్ణంగా కలిసే ఉన్నారా? లేదు, లేదు. ఏదోఒక బ్రహ్మాండమయిన అగడ్త తమ ఇద్దరినీ దూరదూరంగా ఉంచేస్తున్నది—అది అంతరించడ మెలాగు?

అతని మనస్సు క్షణానికి ఎన్నెన్నో వేలపర్యాయ ములు పరిభ్రమించే యంత్రంకంటే వడిగా పనిచేయసాగింది.

గడియారం పదిన్నర కొట్టుతూవుండగా అతడు ఏదో నిశ్చయానికి వచ్చినట్లుగా కుర్చీలోనుండి లేచేడు.

ఒకమారు క్రిందకు దిగి, అంతాసరిగానే వున్నదనుకుని, అతడు గదిలోపున గడియవేసుకుని, పుస్తకాల బీరువాతీసేడు.

మధ్య అరలోని, పుస్తకాల నొత్తిగిలించి, వాటివార నున్న చిన్నసీసాను బైటకుతీసి అస్ఫుటంగావున్న దీపపు వెలుగులో సంతృప్తికరంగా చదువుకున్నాడు సీసాపేరు. సందేహ మేమీలేదు—పొటాసియం సైనేడు.

సదరహాసంగా వెళ్లి టేబిలుమీద సీసావుంచి అదివర కెన్నడూ ఎరగనట్లుగా తనను అద్దంలో పరీక్షగా చూచుకో సాగేడు.

అతనలా నిలబడివుండగానే పదకుండు కొట్టింది గడి యారం. అతడికి చాలా కోపంవచ్చింది—తాను చేయవలసిన పని ఇంకా చాలా మిగిలివుండగానే వేళఅయిపోవడమేమూఅని.

బీరువా తీసి చూసుకున్నాడు —ఓహోహో, ఎన్ని కాగితాలు, ఎన్నిపుస్తకాలు. అన్నీ తన చేతితో చెక్కిన అక్షరాలతోనిండినవే. అక్షరం—ఎంత చక్కటిమాట! నాశనం లేనిదట— ఆ అక్షరాలను సమకూర్చిన మానవుడో— అతని మేధాశక్తో? అది అక్షరమా? క్షరమా?

ఆలోచన సొంతం కాకుండానే, డైరీతీసి అందులో ఆ రోజు కాగితం తీసి 'అంతిమనిశి' అని కుదురుగావ్రాసి, తీరుగా సంతకంచేసి, పుస్తకంతీసి టేబిలుమీద ఉంచేడు. మళ్లీ ఆలో చించి, పుస్తకం తెరచి, తానప్పుడు వ్రాసినది ప్రస్ఫుటంగా కనబడేటట్లు ఉంచి వేరే కాగితంమీద ఉత్తరం రాయడం ఆరంభించేడు. ఉత్తరం రాయబోతూఉండగా, వేళ్లు వణకడా నికి అతడు నవ్వుకొని, తనకుతానే ధైర్యం చెప్పుకొన్నాడు. అతడు ఎంత యత్నించినా, అక్షరాలు కొక్కిరిబిక్కిరిగానే తయారయేయి.

"సువర్ణా!"

జగత్తులో ఎన్నెన్నో విపరీతాలు జరుగుతూఉంటాయి. వాటిలో ఒకదానిని మనము ఎదుర్కోవలసివచ్చింది.

నేనేవిషయంలోనూ, ఏమాత్రమూ ప్రయోజకుణ్ణి కాలేకపోయేను.

ఉత్సాహ స్వరూపిణివయిన నీవల్లకూడా నన్ను అంటి పట్టుకునిఉండే నిరుత్సాహముదరిలు తొలగలేదంటే, నన్ను ఆనందపరచడమన్నది లోకంలోని ఇతరుల కెవ్వరికీ సాధ్యము కాదనుకుంటాను.

అన్ని విషయాలలోనూ, నీవు నాకిచ్చినదాంట్లో వెయ్యోవంతుకూడా, నీకు నేను ఇవ్వలేకపోయేను. ఈజన్మలో మరి ఇవ్వలేనుకూడా. తరువాత సంగతేమిటో?

నువ్వు ఈదుర్బలుణ్ణి ఎంత త్వరగా మరిచిపోగలిగితే అంత ఎక్కువగా ఆనందాన్ని సాధించగలవు.

ఏమిచేతనయినా, ఏమి చేతకాకపోయినా సర్వదా తన తృప్తితోపాటు నీ ఆనందాన్ని వాంఛించే—

హితుడు, సుందరం"

ఉత్తరం గాలికెగిరిపోకుండా, డైరీ క్రిందఉంచి, మళ్లీ కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఎట్టఎదురుగా విషపాత్రతో పెదవులకు విందుచేసే సోక్రటీస్ మహాశయుడు సాక్షాత్కరించేడు.

సోక్రటిస్ వేత్త అంటున్నాడు "మనం మన మనమార్గాలనను సరిస్తాం. మీరు బ్రతుకుబాటను, నేను మృత్యుపథాన్ని— కాని, వీటిల్లో ఏది మేలైనదో భగవంతుడికే తెలియాలి." అని సుందరం ధైర్యం ఇనుమడించింది.

ఏది మేలో ఎవరికి తెలుసును— అది మంచిది కాదని ఎన్నడూ చూడకుండానే ఎల్లా నిర్ధారణ చెయ్యడం? అతను సీసాను పెదవుల సమీపానికి తీసుకునివచ్చి, 'ఛ! ఇది బహు కళావ్యతిరేకమయిన పద్ధతి' అనుకుని, లేచి, వెండిగిన్నెలోని పాలలో సీసాలోని ద్రవం నాలుగు చుక్కలువేసి, స్టూలునడుమను గిన్నెఉంచి మళ్లీ పచారుచెయ్యడం మొదలుపెట్టేడు.

గడియారం ధీమాగా పదకుండున్నర కొట్టింది. ఇక నొక్క అరగంట మాత్రమే, ఈలోపునే సర్వం అయిపోవాలి. హు!, అయిపోవడానికి ఎంతసేపు కొద్ది క్షణాలు...అంతే...

నిబ్బరంగా వెళ్లి పడకకుర్చీలో కూర్చొని స్టూలుదగ్గరకు లాగి అందుమీద ఉంచిన గిన్నెను ఒకమారు స్పృశించి వెనక్కు నడుమువాల్చేడు. మళ్లీ సోక్రటీస్ మహాశయుడు ఎట్టఎదుటగా ప్రత్యక్షమయేడు. ఏమిటో కదా ఈ సన్నిహితత్వ—రెండువేల సంవత్సరాల దూరంవుంది జీవితపథంలో తమ ఇద్దరినడుమనూ, ఈ సుదూరాన్ని అధిగమించిన సాదృ

శ్యమేమిటో? కేవలం విషపాత్రకేనా—ఇంకా ఏమయినా సాధ్య శ్యముందా? అతడికి ఏవేవో ఆదర్శాలకోసం, ఆశయాలకోసం పశుబలాన్ని, హింసాశక్తులను ఎదుర్కొంటున్నానన్న తృప్తి అయినా వుంది. తనకేమితృప్తి—కేవలంజగత్తును, దానిదుర్భర వాస్తవికతను భరించలేక—అంతేకాదు స్వశక్తి పూజ్యము కాగా, ఇతరులమీద ఆధారపడడం ఇష్టంలేక...

తన నిశ్చయానికీ, ప్రయత్నానికీ విరుద్ధంగా యోచిస్తున్నందుకు అతనికి తన మనస్సుమీద ఆగ్రహం విపరీతంగా కలిగింది— అంతలోనే, నవ్వుకున్నాడు, 'గడియకో, క్షణానికో ఎన్నటికి ఏమి ఆలోచించబోవని స్థితిని సమీపించబోతూ కూడా ఇంకాఏమేమూ లౌకికబంధాలనుగూర్చి ఆలోచించటం ఎందుకు?' అని.

ఇక కొద్దిక్షణాల్లో ఏమవుతుంది? ఏమీకాదు— బల్లమీది పాత్రి తనపెదవులను, రసననూ స్పృశిస్తుంది— అంతే; తరువాత యేమో, అగమ్యగోచరం— కాదు కాదు, కొంత యినా ఊహించవచ్చును. మరొక్కగంటలో సువర్ణ స్లో సంగా వస్తుంది— మొదట్లో ఆశ్చర్యపోతుంది— విచారిస్తుంది, తరువాత పశ్చాత్తాపపడుతుంది. పశ్చాత్తాపమా, ఎందుకో? ఆమె యేమయినా తప్పుపని చేసిందా? లేదు నిజమే, లేదు నిజమే—అయితే ఆమెకెందుకీశిక్ష?

ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా, పరోక్షంగా ఆమెనన్ను హింసిస్తూనేవుంది. ఇది బహుశః ఆమెకు తెలియకపోవచ్చును. ఆమెకేకాక, ప్రపంచంలో చాలామంది హింసించేవాళ్లకు హింసింపబడేవాళ్ల పరిస్థితి అర్థంకాదు. అర్థంచేసుకునికూడా హింసించగల మనోదార్ఢ్యముగల వాళ్లు బహుకొద్దిమందే.

తాను చచ్చిపోతే ఆమెకు పశ్చాత్తాపం ఎందుకు? అధమం విచారమయినా ఎందుకు కలగాలి?

ఆమె సామాన్యంగా అందరితోపాటు, తనచర్యను, స్వభావాన్ని ఖండఖండాలుగా విభాగించి విమర్శించవచ్చును.

ఆమె రేపే మరొకరిని—మరొకరిదాకా ఎందుకు, ఇటీవల పద్మ జబ్బుమనిషిగా తయారయిందిటకదూ, చెల్లెలికి ఉపచరించినట్టూ ఉంటుంది మరిది ఆనందానికి లోటులేకుండానూఉంటుంది. వసంతాన్నే వరించవచ్చును—నిరాటంకంగా, నిర్విచారంగా, నిశ్శంకంగా—

ఛ! సువర్ణలో అట్టి తలపు ఉందనుకోవడమా? తాను మరీ మరీ బలవంతంచేసి వెళ్ళమంటేనే వెళ్లింది అయినా—

అతిప్రయత్నంమీద మనోవిహంగాన్ని ఎగరకుండా నిబంధించుకుని, కుర్చీలో ముందుకువంగి, గది అంతా కలయజూచేడు. ఓహో, ఎన్ని పరిచితమయిన వస్తువులు— ఎన్ని ఎన్ని రకాలరోజులూ అనుభవాలున్నూ! ఇవన్నీ ఏమవు

తాయేమో— అతనికేమో అసంతృప్తిగాతోచి, లేచి, కిటికీదగ్గ రకువెళ్లి కిటికీతలుపు తెరచాడు. శుక్లద్వాదశి చంద్రమఃఖండము కాంతి తరంగాలతో ద్వాదశిలో ఎక్కడా అంతరంలేకుండా చేస్తున్నది. క్రింద తోటలోని మల్లికాసుమ పరిమళముతో మిళితమయిన రేరాణి నవ్వుతావి అతని ఘ్రాణేంద్రియానికి కిత కితలుపెట్టింది. అతడు మళ్లీ నవ్వుకున్నాడు— ఈ ఇంద్రియము లను ఇప్పటికీ ఈలౌకికవాసనలు విడిచిపెట్టలేవూఅని.

తల పైకెత్తి చూసేడు— ఎదురుగా చంద్రబింబమూ, తారాగణమున్ను తాను ప్రవేశించబోయే ఆలోకంలో చంద్ర బింబం ఉంటుందో, ఉండదో. నక్షత్రాలు ఇవి ఇలా ఎంత కాలమునుండి ఈ అనంతమయిన పర్యటనాన్ని సాగిస్తు న్నాయో?—ఆ నక్షత్రాల గోలకాలలో చూసినప్పుడు తనవంటి ఎన్నెన్నో కోట్లమందికి ఆశ్రయీభూతమయిన ధరాగోళమే అణుమాత్రమయినా కాదే— ఇక తాననగా ఎంత? తనలోనే ఇన్ని కొనసాగని కోరికలూ, అందబోవని ఆశలూ ఉంటూ ఉండే ఆ ఊహించలేనంతటి పెద్ద గోళాలలోనో. క్రమాన్ని అనుసరించి పరిభ్రమిస్తున్నాయా? తన చైతన్య స్రోతస్వినికి మాత్రం బలీయమయిన ఒక క్రమమూ, నియమితత్వం ఉం డవా? కొంతసేపటికి అతని మనస్సు ఏమీ ఆలోచించడం మానివేసింది. ఎట్టఎదుటగా ఏమి చూస్తున్నాడోకూడా స్ఫుట

ముగా గోచరించడంలేదు— అలా ఉండగానే గడియారం గం టలుకొట్టడం మొదలుపెట్టింది—పన్నెండు సరిగా రయిలు వచ్చేవేళ. ఇకను మరొక అరగంటలోపున వాళ్లు వచ్చేస్తారు— వచ్చేలోపునే సర్వం సమాప్తమయిపోవాలి. మనుష్యులను చూస్తూఉండే బేలతనం మరీ ఎక్కువవుతుంది; నిశ్చయాలు సన్నగిల్లిపోతాయి.

తొందరగా మళ్లీ వెళ్లి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

'గిన్నె ఎత్తిపట్టుకుని, ఎల్లాగూ తాగేస్తున్నానుకదా మరి రెండు నిముషాలు ఆలోచిస్తేనేమి' అనుకుని గిన్నె స్టూలు మీాదఉంచి, కుర్చీలో వెనక్కు చేరబడి గట్టిగా కళ్లుమూసు కున్నాడు.

కొన్ని సంవత్సరాల క్రిందటి సంఘటన— ఆవేళా ఇటు ఇటువంటి వెన్నెలరాత్రి. ఒంటరిగా ఏటివంకకు వెళ్లుతున్న అరుంధతిని చూడగానే ఏమో అనుమానం కలిగింది. తన అనుమానం నిజమే—ఆనాడు ఆమెను సంరక్షించటంలో తా నుపదేశించిన ధైర్యసాహసాలు ఆమెకేకాదు— తనకీ ఎంతో ఉపకరించేయి. అప్పట్లో తాను జీవించటంలోఉండే పరమా ర్థాన్నిగూర్చి ఎంతగానో బోధపరిచేడు. ఈనాడు తనకు ఒకరు బోధపరచవలసిన అవసరం ఏముంది- తాను స్వయంగా ఆలో చించలేడా? తనవల్ల ఏమీా ప్రయోజనంలేదని నిశ్చయించు

కొన్న వెనుక నేకదా—ఆ, ప్రయోజనం లేకేమి- తానొక సచే తనుడయిన మానవుడయి ఉండికూడా— తానేమీ అశక్తుడు కాడే. అంగహీనుడు కాడే. తాను తనకోసమూ, ఇతరుల కోసమూ చేయవలసినపనులు ప్రపంచకంలో లేనేలేవా? ఒక వేళ తాను సువర్ణను ఆనందింపజేయలేక పోవచ్చును; కాని ఇందువల్ల మాత్రం ఆమె ప్రస్తుతంకంటే ఎక్కువగా ఆనందించగలదా? పోనీ, ప్రపంచం అంతటికీ ఆమె ఒక్కతేకాదే— ఇంకా, తన అవసరండున్న, తవ సహాయం పొందదగిన వ్యక్తు లేలేరా?...

అతని ఆలోచన ఎక్కువసేపు పట్టలేదు—నిండుగా గాలి కొట్టిన రబ్బరుబంతిలా కుర్చీలోనుండి త్రుళ్లేడు అంత పొడవు మనిషిన్ని.

డైరీమార్చి మళ్లీ రాద్దామని చూసేడు. కానీ, అంతటి ఆలస్యాన్ని భరించేట్టులేదు— అప్పటిస్థితి పన్నెండూ ఇరవై టిక్ టిక్ టిక్ అతి త్వరగా సంచరిస్తూంది కాలచక్రము.

బీరువామీాదకు డైరీ విసరి, గబగబ మేడదిగి పరుగెత్తేడు షెడ్డులోనికి. ఇటీవల కొన్ని సంవత్సరాలుగా సైకిలు తీయని తాను సైకిలు తొక్కగలడా అన్న సందేహశకలం అతని మనస్సులో మెరసి అతన్ని నవ్వించింది.

ఇంటర్మీడియెట్ చదివే రోజుల్లో సైకిలుపందేలలో కూడా అతనంత తొందరగా తొక్కలేదు.

ఊరు దాటినతర్వాత మూడుమైళ్లకు అసలురోడ్డులో దారి కలుస్తుంది. ఈలోపున కారును ఎదుర్కొన నక్కర లేకపోతే చాలును, తరువాత ఎంతమేరయినా నిర్విచారంగా సాగిపోవచ్చును.

దూరంగా కారుధ్వని వినిపించింది, అంత తొందరలోనూ అతని చెవులకు. సైకిలుదిగి, ప్రక్కనున్న చెట్లమాటుకి వెళ్లిపోతేనో అనుకున్నాడు, 'ఛ! అంత భయమెందుకు? నా ఇష్టంవచ్చినట్లు నేనువెళ్లిపోతాను. ఒకరిఇష్టాఇష్టాలతో నాకేమి ప్రసక్తి? నన్ను అడిగేవాళ్లూ, అడ్డేవాళ్లువవరుఉన్నారు!

కారు అడ్డుదారిని తిరగలేదు. తిన్నగా రోడ్డంట పరుగెత్తిపోయింది. అనుకోకుండానే అతని గమనంమందమయింది.

అతడు కొద్దిగజాలలో మలుపుతిరుగుతాడనగా, మళ్లీ మంద్రమయిన ధ్వని వినిపించింది. ధ్వనిమాత్రమేకాదు, దూరాన వెలుగు తళుక్కుమంది. ఈమారుసందేహంలేదు. కారు వెలుగువల్లనే అతడికి తెలిసిపోయింది. మలుపుతిరిగి కొద్దిదూరంలోఉన్న తానాగట్టుమీద ఆనుకుని వెనుక తిరిగిచూసేడు. కారు నిండుగానే ఉన్నట్టుంది. కారు చెట్లవరుసల్లో మాటుపడిన వెనుక, మళ్లీ, తన అంతులేని అవధిలేని ప్రయాణాన్ని సాగించేడుసోత్సాహంగా, ఏమోసాధించగలిగేనన్నధీమాతో.

ఇలా తాను ఎక్కడికి వెళ్తాడు? ఏంచేస్తాడు? ఎక్కడి కయినా వెళ్లగలడు- ఏమయినా చెయ్యగలడు. మానవుడి మేధాశక్తికీ ప్రయత్న ప్రాబల్యానికీ అతీతమయిన దేముంది? అరగంటక్రిందట మరి ఈలోకంలో లేడు అనుకున్న మనిషికి ఎంతటి అవకాశం—ఓహోహో! ఏమి అదృష్టము!- కేవలం తనకేకాదు, తాను లోకంలోని, ఎందరోమందికంటే మానసికంగా, శారీరకంగా చాలా సదుపాయములుకల పరిస్థితిలో ఉన్నాడు.

"ఈనాడు లేడు అనుకున్న ఈ జీవి రేపు ఎందరికి ఉపయోగించగలడో?" అతని మనస్సు పదే పదే అదే విషయాన్ని ఒకింత మాటల భేదంతో ఆలోచించసాగింది—ఆ ఆలోచనతోపాటు ఉత్సాహముకూడా ఎక్కువయింది-

ఈసరికి కారు ఇంటికివెళ్లి ఉంటుంది. డ్రైవరు వెంకట్రావు దారిలోనే చెప్పిఉంటాడు- తాను ఏడుగంటలకే స్టేషనుకి వెళ్లి సిద్ధంగా వుండాలనిచెప్పినట్టు, తాను ఇంట్లోలేకపోతే సువర్ణ ఏమనుకుంటుందో- ఏమిచేస్తుందో- పాపం! తనగురించి యెంతగా బాధపడుతుందో- అతనిమనస్సులో ఫెళ్లున మెరసింది. స్టూలుమీదిపాలు—కాదు, కాదు, విషంఅలానేవుండిపోయింది. సీసాకూడా టేబిలుమీదే వుండివుంటుంది. ఆ.ఆ ఎంత ఘోరము!

ఈ జ్ఞాపకంతో హఠాత్తుగా వెనుక తిరిగి ఇనుమడించిన వేగంతో తొక్కడం మొదలుపెట్టేడు. ఎలాగయినా సువర్ణను సంరక్షించాలి- ఆనాడు తాను అరుంధతిని కాపాడగలిగేడు- ఈనాడు సువర్ణను, ఆమె తనదయినా కాకపోయినా, సంర క్షించాలి—ఏమో, అదృష్టం ఉందోలేదో.

తోట పక్కనుండి రావడంలో తిరుగుడువద్ద సైకిలు, దారి ప్రక్కనున్న గుంటలోనికి దిగిపోయింది. దెబ్బ తగిలిం దోలేదో చూసుకోనే ఓపిక కూడా అతనికి లేకపోయింది. చెక్కుకొనిపోయిన ముడుకులతో, బట్టలనిండా త్రుళ్లిన బురద తోనే, అప్పటి దెబ్బతో అడుగడుక్కీ నడవననిమొరిపిస్తున్న సైకి లును కేవలం ఆత్మశక్తి వల్లనడిపిస్తూ అతను ఇంటికిచేరుకున్నాడు.

దారిలో ఎవ్వరి పల్కరింపులూ, మాటలూ, ఏవీ విని పించుకోకుండా పరుగెత్తి మెట్లెక్కి గదిగుమ్మంలో నిలబడి చూసేడు. అనుకోడానికికూడా భయపడినంత పనీ అయిపో యింది. ఒక గంటక్రిందట తానుకుర్చీలోకూర్చునిఉన్నట్టే... కాదు కాదు, అప్పుడు తాను పూర్తిగా తెలివిగా కూర్చు న్నాడు. టేబిలుమీద సీసా స్టూలుమీదవుంది. గిన్నెలో ఏమీ కనబడ లేదు. ఇన్నిసంగతులూ అతనిమనస్సు జ్ఞానవంతమై గ్రహించిందనికాదు-ఏదో అస్ఫుటమయిన ధోర ణిని ఎవరో కలలోచెప్పినట్లుగాతోచింది.

అతనికి తానెన్నడయినా గట్టిగా అర్చి ఏడవగలనా అని అనుమానంవుండేది.

"సువర్ణా!" అన్ని గట్టిగా కేకవేసి నేలను పడిపోయేడు. ఆ కేకతో, మంద్రాతారస్థాయిలను రెంటినీ అందుకొంది అతనిగొంతు.

కారురావడమే తడవుగా సువర్ణ మేడమీదకు వెళ్లిపోయి, మరిక్రిందకు రాకపోవడంతో రెండు మూడు రోజుల నుంచి సరిగా నిద్రలేకపోవడంవల్ల నిద్రపోయిందేమో అనుకున్నారు పద్మా, వసంతమూను. అసలు సుందరం అంత రభసంగా వచ్చేవరకూ అతను ఇంట్లోలేనిసంగతి వారికి తెలీదు.

సుందరం ఆగమనంతోనే కలవరపడివున్న వసంతం, మేడమీదనుండి సాతురమయిన సుందరంకేక వినబడగానే, ఒక్క దూకులోవచ్చేడు మేడమీదికి. అడుగుతీసి అడుగు పెట్టడానికికూడా శక్తిలేకపోయినా, ఎల్లాగో గారి సాయంతో మెల్లెక్కివచ్చింది పద్మ.

క్షణంలో నౌకర్లందరూ గుమిగూడేరు. వసంతం వాళ్లనందరునూ అవతలకు పంపి, సుందరాన్ని కదిపేడు పరిస్థితి ఏమీా అర్థంకాక. ఎలాగో దుఃఖపు తెరలను తెమల్చుకొని "ఆత్మహత్య చేసుకోవాలనుకొన్న పిరికి పందను—నేను మానవుణ్ణికాగోరి, పారిపోయేను ఇక్కడనుండి. మానవుణ్ణికాగోరి

రాక్షసున్నయేను. ఇంతకంటే హత్యచెయ్యడమంటే వేరే యేముంటుంది!'' అంటూ నేలకు ఒరిగిపోయేడు. అతడి తలను జాలిగా దుర్బలంగా పట్టుకుందిపద్మ.

'అయితే ఎలా చనిపోయిందంటారు!' అన్నాడు వసంతం కొంచెం కటువుగా.

'ఎలాగా, మహారాజులాగ, విషంతాగి చచ్చిపోయింది; పొటాసియం సైనేడు తాగి చచ్చిపోయింది, అదుగో; టేబిలు మీద సీసా' అని తలను నేలకువేసి కొట్టుకోబోయేడు. పద్మకు ఎక్కడలేని శక్తివచ్చింది అతని తలను పట్టుకుందికి.

ఒక్క అయిదు నిముషాలు ఏమీ మాట్లాడకుండా సువర్ణను పరీక్షించి, మెల్లగా పద్మతో 'బతికే ఉందన్నాడు వసంతం, సగంమాటను సైగలతోనే తెలుపుడుచేస్తూ. అతను వారిస్తున్నా వినిపించుకోకుండా, పద్మ- 'బ్రతికేఉందిట బావా, అక్కయ్య అంది సుందరం చెవులో.

ఆమాట వినడంవల్ల ఆతనిలో కలిగిన కలవరపాటు వర్ణనాతీతము.

చివరికి వసంతం—'ఎంతమాత్రమూ ఇది పొటాసియం సైనేడుకాదు, బహుశః బ్రోమైడయివుంటుంది. ఈమధ్యనల్లా సరిగా నిద్రలేకపోవడానికితోడు ఇది తాగడంవల్ల మరీబలంగా నిద్రవచ్చేసింది. అంతే— ఆ మామూలుగానేఉంది; హాయిగా

ఊపిరితీస్తున్నది; మీరెలా భయపడ్డారో నాకేమీ అర్థంకా కుండా ఉంది అన్నాడు.

అవసరం లేదని తెలుస్తూఉన్నా కూడా డాక్టరుకోసం పట్నం కారు పంపించేరు సుందరం వసంతం కలిసి.

ఆ తరువాత ఒంటరిగా దొరికిన మొట్టమొదటి సావకాశాన్ని అతడు వినియోగించుకోకపోలేదు- "సువర్ణా! అయితే నిన్నటి చర్యనుబట్టి పిరికిపందనంటావా; లేక రాక్షసుణ్ణంటావా?" అన్నాడు.

"ఏమీ అనకూడదు— అన్నీకలిసే ఉంటాయి మానవ స్వభావంలో కొన్నికొన్ని సమయాల్లో కొన్నికొన్ని బైట పడుతూఉంటాయి- అయితే శరీరాలను కడుక్కుందుకి నీళ్లెలాగ అవసరమో, మనస్సులను క్షాళనము చెయ్యడానికి కన్నీళ్లు అంత అవసరమే" అంటూ ఆమె మరిమాటలకు ఎడం-లేనంతగా అతణ్ణి దగ్గరకు తీసుకుంది.

"మళ్లీ మనమిద్దరమూ కొత్తజన్మమెత్తేము గనుక, మన లెక్కలు తిరిగి ఈనాటినుండి మొదలు'- అంటూ ఆమెను బలంగా ముద్దుపెట్టుకున్నాడు, మానవుడయిన సుందరం."

సమాప్తం

శ్రీనివాస ప్రెస్, రాజమండ్రి